

A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laeken-i indikátorok), 2012*

Tartalomból

- 1 Bevezető
- 1 Társadalmi befogadással kapcsolatos indikátorok
- 3 Nemzetközi összehasonlítás, 2011

Bevezető

Az Európai Unió Bizottsága 2001 decemberében Laeken-ben tartott ülésén fogadta el a szegénység és társadalmi kirekesztődés mérésére vonatkozó indikátorokat. A tagállamokra vonatkozó egységes mutatórendszer kialakításának az volt a célja, hogy európai szinten összehasonlíthatóvá váljon a szegénység és a szociális kirekesztődés sokdimenziós jelensége. Mivel a szegénység kizárólag jövedelmi helyzet alapján történő definiálása nem ad átfogó képet az egyén, valamint a háztartás társadalmi helyzetéről, így a kezdetekben alapvetően a jövedelmi szegénységre fókuszáló mutatók köre 2006-ban kibővült a szociális védelem területére, azon belül is a társadalmi befogadás, a nyugdíjak, valamint az egészségügyi ellátás átfogó és egységes mérésére szolgáló jelzőszámrendszerrel.

Az adatok forrása az EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions) felvétel, mely a lakosság jövedelmi helyzetét és életkörülményeit vizsgálja.

Társadalmi befogadással kapcsolatos indikátorok

A szegénység és a társadalmi kirekesztődés mérése igen összetett, sokdimenziós vizsgálatot igényel, ennek megfelelően a mutatók köre is sokrétű. Tartalmaz anyagi, valamint nem anyagi típusú indikátorokat is. A társadalmi kirekesztődés a szegénység fogalmánál tágabb, nemcsak jövedelemhiányt jelent, hanem társadalmi elszigetelődési folyamatot, szociális hátrányok sorozatát is. Azon személyek vannak kitéve a szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség kockázatának, akik esetében az alábbi három tényező közül legalább az egyik fennáll:

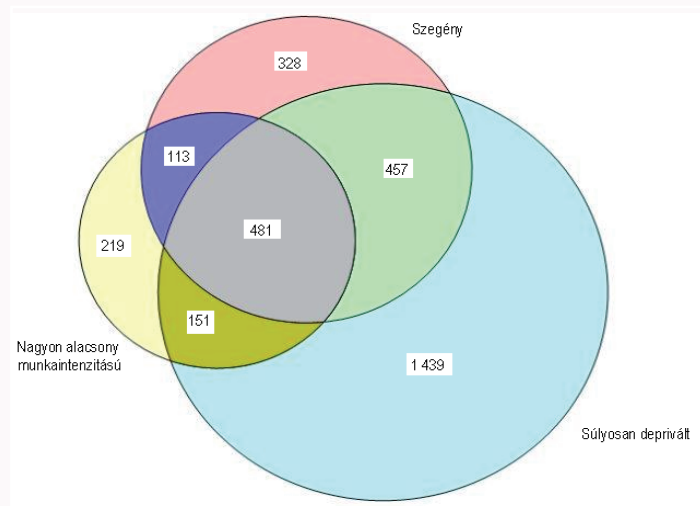
1. **Relatív szegény:** Azon személyek tartoznak a relatív jövedelmi szegények csoportjába, akik olyan háztartásban élnek, ahol a háztartás jövedelme nem éri el a medián ekvivalens jövedelem 60%-át (relatív szegénységi küszöb).
2. **Súlyosan deprivált:** Azok a személyek, akik meghatározott kilenc fogyasztási tétel (lásd módszertan) közül legalább négyről anyagi okból lemondani kényyszerülnek.
3. **Nagyon alacsony munkaintenzitású:** Azok tartoznak ebbe a csoportba, akik olyan háztartásban élnek, ahol a munkaképes korú (18 és 59 év közötti) személyek az előző évben a lehetséges munkaidéjük kevesebb, mint 20%-át töltötték munkával.

Magyarországon a 2011-es referenciaévben a teljes népesség **32,4%-át, azaz megközelítően 3,2 millió embert érintett a relatív jövedelmi szegénység vagy társadalmi kirekesztettség.** Legveszélyeztetettebbek a

munkanélküliek, akiknek 77,3%-a; az egyszülős háztartások, amelyeknek 57,5%-a, valamint a három és több gyermeket nevelő családok, amelyeknek közel fele élt a relatív szegénységi küszöb alatt. A lakosság 4,9%-a, azaz 481 ezer ember élt olyan háztartásban, amelyet egyszerre érintett a jövedelmi szegénység, az alacsony munkaintenzitás, és a súlyos anyagi nélkülözés. E három szegénységi elem együttes jelenléte mélyszegénységet jelent.

1. ábra

Szegények vagy társadalmilag kirekesztettek száma (ezer fő), 2012

1. A relatív jövedelmi szegénység

A 2012. évi EU-SILC felvétel alapján Magyarországon a szegénységi ráta az EU-27 átlagánál kisebb mértékben (0,2%-kal) romlott az előző évhez képest. A teljes népesség **14,0%-a tekinthető relatív jövedelmi szegénynek**, azaz 1 millió 379 ezer ember élt olyan háztartásban, ahol a háztartás jövedelme nem érte el a relatív szegénységi küszöböt, azaz a medián ekvivalens jövedelem 60%-át. Magyarországon a 2011-es referencia évben a szegénységi küszöb az egyszemélyes háztartásokban éves szinten 796,8 ezer forint volt, ami reálértéken 2,3%-kal magasabb, mint az előző évben. A Laeken-i indikátorokat, azon belül is mindenekelőtt a jövedelmi alapú szegénységi mutatószámokat mind a teljes népességre, mind a fontosabb demográfiai-társadalmi csoportokra is kiszámítják, többségüket nemek szerinti bontásban is közlik. Ennek oka, hogy jelentős eltérést mutatnak az adatok a különböző demográfiai csoportok (nemek, korcsoportok, háztartástípusok), valamint az eltérő munkaerő-piaci helyzetben lévő (foglalkoztatott/munkanélküli, teljes munkaidős/részmunkaidős, stb.) háztartások vonatkozásában.

* Az Eurostat az adatok érvényességét a felvétel évével jelzi, a referencia év egy évvel korábbi.

Szegénységi arány korcsoportok és nemek szerint

1. tábla

Korcsoport, év	2010	2011	2012
Összesen	12,3	13,8	14,0
Ebből: férfi	12,6	14,1	14,2
nő	12,0	13,6	13,9
0–17	20,3	23,0	22,6
18–24	17,0	18,9	19,8
18–64	11,9	13,6	13,6
Ebből: férfi	11,8	13,4	13,5
nő	12,1	13,7	13,7
65–	4,1	4,5	6,0
Ebből: férfi	2,8	3,5	4,7
nő	4,8	5,0	6,8

A szegénység kockázata az életkor előrehaladtával fokozatosan csökken. A jövedelmi szegénység szempontjából a legveszélyeztetettebbek a 18 év alattiak, szegénységi kockázatuk 1,6-szorosa az országos átlagnak. Minden ötödik gyermek a szegénységi küszöb alatti jövedelemmel rendelkező háztartásban él. Az idős korosztályt teljes egészében lefedő nyugdíjrendszerek, valamint az értékálló nyugdíjakkal köszönhetően a legkedvezőbb helyzetben a 65 év feletti korcsoport van, szegénységi kockázatuk az országos átlag felét sem érte el a 2011-es referencia évben, annak ellenére, hogy relatív szegénységi pozíciójuk romlott. A munkaképes korú lakosság (18–64 év) szegénységi aránya nem változott az előző évihez képest, és 13,6%-ot tett ki.

A férfiak és a nők szegénységi aránya a 65 év feletti körében tér el szembevethetően. Ebben a korcsoportban a nők szegénységi rátája 2,1 százalékponttal haladja meg a férfiakét. Az idősebb nők relatív kedvezőtlenebb helyzete egyrészt abból ered, hogy a nők nyugdíja általában elmarad a férfiakétól, másrészt a nők magasabb életkort érnek meg, így körükben az egyedül élő kisnyugdíjas réteg nagyobb súlyt képvisel.

A jövedelmi szegénység kockázatát elsősorban a háztartás gazdasági aktivitása, valamint a gyermekek száma befolyásolja.

Szegénységi arány a legjellemzőbb gazdasági aktivitás szerint

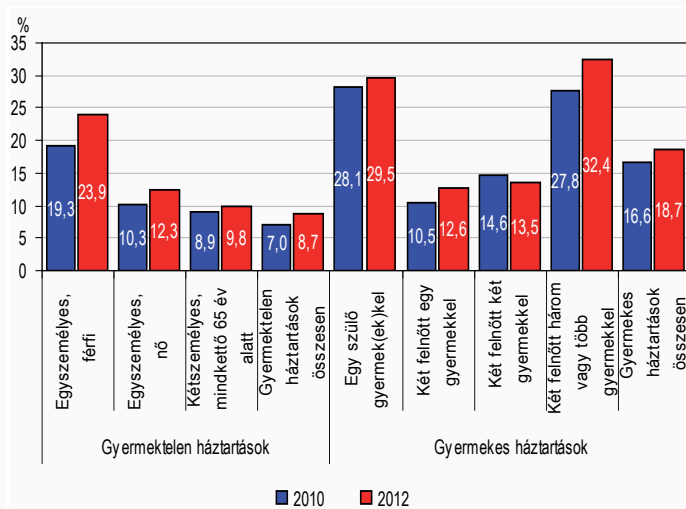
2. tábla

Legjellemzőbb gazdasági aktivitás	2010	2011	2012
Foglalkoztatott	5,4	6,1	5,3
ebből:			
teljes munkaidős	4,3	4,9	4,4
részmunkaidős	14,0	16,7	13,5
Nem foglalkoztatott	20,5	23,4	24,3
ebből:			
munkanélküli	44,9	46,7	49,5
nyugdíjas	4,5	4,3	4,6
egyéb	19,9	23,0	22,7

A fenti adatok jól tükrözik a munkaerőpiaci-helyzet alapvető fontosságát a szegénység és társadalmi kirekesztettség alakulásában. Míg a foglalkoztatottak körében a szegénységi ráta 5,3%, ezzel szemben a nem foglalkoztatottak 17,1%-a, közülük is a munkanélküli háztartások 49,5%-a élt a szegénységi küszöbérték alatt. **Tehát az aktív munkaerő-piaci részvétel jelentősen csökkenti a szegénységi kockázatot.**

Szegénységi arány háztartástípusok szerint

2. ábra

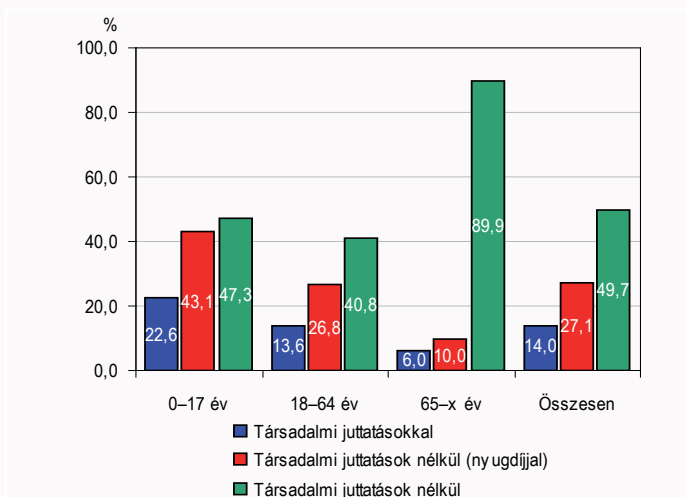
Minél több gyermeke van egy háztartásnak, annál nagyobb valószínűséggel tartozik a relatív jövedelmi szegények közé. Az átlagosnál jóval magasabb szegénységi kockázat jellemzi a három- és többgyermekes (32,4%), valamint az egyszülő háztartásokat (29,5%). Mindkét társadalmi csoport szegénységi kockázata több mint kétszerese a teljes népességben mértnek. A gyermektelen háztartásokat tekintve az európai országok többségéhez hasonlóan Magyarországon is átlag feletti az egyedül élő férfiak szegénységi rátája (23,9%).

• A jóléti transzferek szerepe

A Laeken-i indikátorok segítségével megvizsgálhatjuk a szociális transzferek (nyugdíjak, családi pótlék, gyes, gyed, munkanélküli járadék, szociális segélyek, stb.) szegénységcsökkentő hatását. Magyarországon a szociális ellátórendszer jelentős mértékben csökkenti a jövedelmi szegénységet valamennyi korcsoport esetében. Az összes társadalmi juttatást figyelmen kívül hagyó szegénységi ráta 49,7%, vagyis **a szociális transzferjuttatások kevesebb, mint harmadára csökkentették a szegénységi arányt.** A nyugdíjak figyelembevételével, társadalmi juttatások nélkül közel kétszer annyian (27,1%) tartoznának a szegények közé. A 65 év feletti korosztály szinte kizárólag nyugdíjbevétellel rendelkezik, ha ez a juttatás elmaradna, körükben 10-ből 9-en a szegények közé tartoznának.

Szegénységi arány társadalmi juttatásokkal és azok nélkül, 2012

3. ábra

• A jövedelmi egyenlőtlenség

Magyarországon bár az elmúlt években **nőtt a jövedelmi különbség**, továbbra sem éri el az uniós átlagot. Hazánkban a leggazdagabb jövedelmi ötöd átlagos jövedelme négyszerese a legszegényebb ötödének. A hatékony nyugdíjrendszernek köszönhetően a 65 év feletti korcsoportban az átlagosnál kisebb mértékű az egyenlőtlenség, az ő esetükben a két szélső ötöd átlagos jövedelemtömegének aránya 2,7.

Az egyenlőtlenség másik gyakran használt mutatója a *relatív szegénységi rés*, amely a szegénységben élők távolságát mutatja a nem szegényektől. 2011-ben a szegénységi rés 18,3%-ról 21,0%-ra nőtt, a szegények medián jövedelme tovább távolodott az országos szegénységi küszöb értékétől, vagyis a relatív jövedelmi szegénységben élők jövedelme egyre jobban elmarad az országos átlagtól.

2. Az anyagi depriváció

A társadalmi kirekesztettségnek a jövedelmi szegénységen kívül vannak egyéb mérőszámai. Ezek közé tartozik – többek között – az anyagi depriváció, amely bizonyos meghatározott anyagi javaktól való megfosztottságot jelent. Anyagiilag deprivált a háztartás, ha a meghatározott kilenc probléma közül legalább három jellemző rá, ha legalább négy tétel vonatkozik rá, akkor súlyosan depriváltak tekintjük. **2011-ben a súlyos anyagi nélkülözés a lakosság több mint egynegyedét érintette.** Az anyagi nélkülözés szoros kapcsolatban áll a jövedelmi szegénységgel. 2011-ben a legszegényebbek, vagyis a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók csoportjának 60,8%-át, míg a legfelső ötödben élőknek mindössze 4,8%-át érintette a súlyos anyagi nélkülözés. Az adatok szerint a magyar emberek 9,6%-a esetében a jövedelmi szegénység és a súlyos depriváció együttesen volt jelen. A súlyos anyagi nélkülözés kockázata különösen veszélyezteteti az egyszülős, valamint a három- és többgyermekes háztartásokat (43,9%, 43,7%). A munkanélküliek súlyos deprivációjának esélye több mint kétszerese volt az országos átlagnak.

3. tábla

Az anyagi depriváció tételeként

A depriváció mérésére szolgáló tételek	2010	2011	2012
Hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralék	24,3	24,7	26,4
Váratlan kiadások fedezetének hiánya	73,9	74,0	74,3
Anyagi okból nincs telefonja	1,5	1,7	1,6
Anyagi okból nincs színes televíziója	0,5	0,5	0,4
Anyagi okból nincs mosógépe	0,8	0,6	0,6
Anyagi okból nincs személygépkocsija	19,4	22,6	22,6
Évi egyhetes üdülés hiánya	64,9	66,1	67,0
Kétnaponta húsétel fogyasztás hiánya	27,6	29,0	32,0
Lakás megfelelő fűtésének hiánya	10,7	11,7	14,5
Anyagi deprivációs ráta (minimum 3 tétel)	39,9	42,2	44,0
Súlyos anyagi deprivációs ráta (minimum 4 tétel)	21,6	23,1	25,7

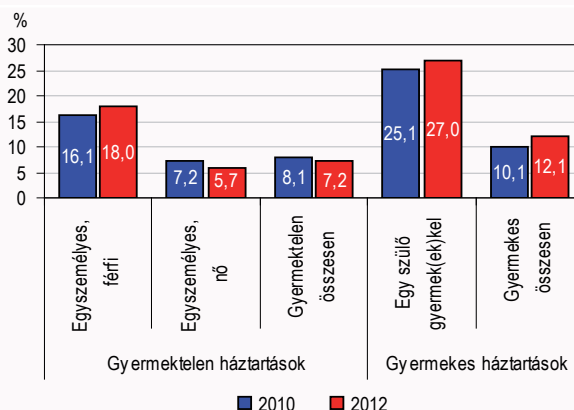
3. A nagyon alacsony munkaintenzitás

2011-ben Magyarországon a teljes népesség 9,7%-a, a 60 év alattiaknak pedig 12,7%-a élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban. Legjellemzőbb az alacsony munkaintenzitás az egyszülős háztartásokban, valamint az egyedül élő férfiak körében.

A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartások az átlagosnál jóval nagyobb mértékben vannak kitéve a szegénységnek, szegénységi kockázatuk több mint négyszerese az országos átlagnak (61,6%).

4. ábra

A nagyon alacsony munkaintenzitás aránya bizonyos háztartástípusokban

Nemzetközi összehasonlítás, 2011¹⁾

A 2010-es referenciaévben az **EU-27 országaiban összesen 119,7 millió fő, azaz a teljes népesség 24,2%-a élt relatív szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben.** Ez 4,2 millió fővel több, mint a megelőző évben. Az egyes országok esetében a teljes népességhez viszonyítva a legalacsonyabb Csehországban, Hollandiában és Svédországban (sorrendben 15,3%, 15,7% és 16,1%), illetve a legmagasabb Bulgáriában, Lettországon és Romániában (49,1%, 40,4% és 40,3%) a szegénységnek vagy társadalmi kirekesztettségnek kitettek hányada.

1. Relatív jövedelmi szegénység

Az egyes országok szegénységi rátájának nemzetközi összehasonlításakor figyelembe kell venni a **jövedelmi szegénység relatív jellegét.** Ez módszertanilag azt jelenti, hogy a szegénységet minden egyes országban a nemzeti szegénységi küszöbhez méri, amely a gazdasági helyzettől függetlenül jelentősen eltér az egyes országokban. Ezen túlmenően a jövedelmek közötti egyenlőtlenség mértéke is jellemző hatással van a jövedelmek arányára. Ennek megfelelően a tagállamok szegénységi rátáit nem lehet abszolút életszínvonal-mutatóként értelmezni, a szegénység más életkörülményt jelent egy szegényebb, és mást egy gazdagabb országban. 2011-ben a legmagasabb szegénységi küszöb Norvégiában volt, ami átlagosan havi 1820 eurót jelentett, a legalacsonyabb pedig Romániában, ahol ez havi 106 eurót tett ki. Magyarország átlagosan havi 227 euró szegénységi küszöbértékkel rendelkezett, ami az ötödik legalacsonyabb az unióban. **Magyarországon a szegénységi küszöb alatt élők aránya 3 százalékponttal alacsonyabb, mint az EU-27 átlag.**

2. A súlyos anyagi depriváció

A súlyos anyagi depriváció mérésénél minden egyes országban ugyanazon tételek igénybevételét vizsgálják, és az adott ország teljes népességének százalékában fejezik ki a nélkülözők arányát.

Az EU-27 tagállamaiban 2010-ben 43,4 millió fő tartozott a súlyosan nélkülözők közé, amely a teljes uniós népesség 8,8%-át jelentette. Az unión belül legkevésbé nélkülöző Luxemburg, Svédország és Hollandia lakossága (1,2%, 1,2%, 2,5%), míg legrosszabb helyzetben Bulgária, Lettország és Románia volt (43,6%, 31,4% és 29,4%). **A súlyos anyagi deprivációs mutató 2010-ről 2011-re mind az EU-27 átlagában, mind a tagállamok többségében romlott vagy stagnált.**

3. A nagyon alacsony munkaintenzitás

A 2010-es referenciaévben az Európai Unió tagállamaiban összesen 38,5 millió ember élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban, amely a

¹⁾ Mivel a tagállamok többsége még nem publikálta a 2012-es felvétel adatait, így az összehasonlíthatóság kedvéért a nemzetközi adatok vonatkozásában a 2011-es felvétel (referencia év 2010) adatait vizsgáljuk.

teljes népesség 7,8%-át jelentette, ez 2009-hez képest 1,2 milliós növekedés volt. A 60 év alatti korosztály tekintetében ez az arány 10,2% volt. Magyarországon ugyanebben az évben a lakosság 9,4%-a élt ilyen háztartásban, a 60 év alatti korcsoportnak pedig 12,7%-a. E mutató tekintetében a többi indikátorhoz képest kisebb szóródás jellemezte a tagállamokat, a kirívóan magas értékkel rendelkező Írországot (19,8%) leszámítva az adatok 3,7 és 10,6% között mozogtak. A legkevesebben (3,7%) Cipruson élnek nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban.

4. tábla

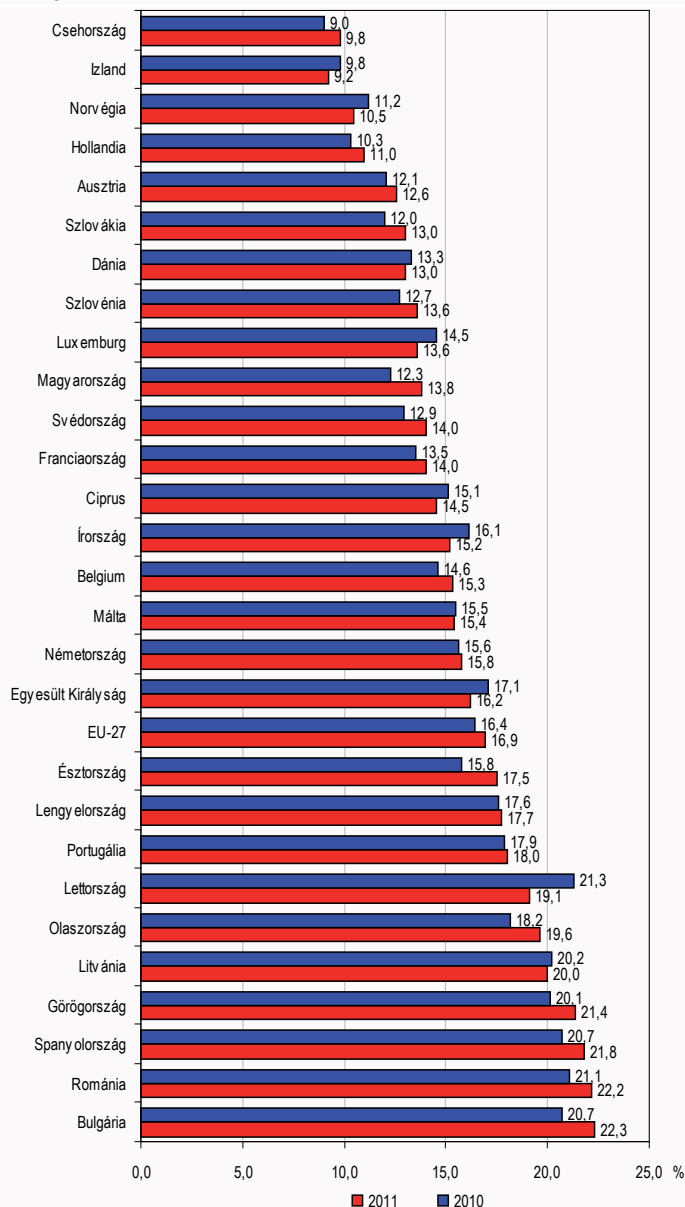
Súlyos anyagi depriváció kiemelt tételek szerint az EU tagállamaiban, 2011

(nélkülözők aránya, %)

EU-tagállamok	Súlyos anyagi depriváció	Kiemelt tételek				
		üdülés	fűtés	hús	váratlan kiadás	számla elmaradás
EU-27	8,8	37,8	9,8	9,6	37,7	8,9
Ausztria	3,9	21,6	2,6	7,2	22,8	4,1
Belgium	5,7	27,8	7,1	4,8	26,1	6,0
Bulgária	43,6	73,3	46,3	50,8	65,3	28,6
Ciprus	10,8	47,1	25,0	5,2	51,5	16,6
Csehország	6,1	41,8	6,4	10,7	40,4	4,3
Dánia	2,6	11,5	2,6	2,4	24,9	3,9
Egyesült Királyság	5,1	29,8	6,5	4,9	36,7	5,0
Észtország	8,7	48,3	3,0	10,4	44,7	11,8
Finnország	3,2	14,8	1,8	3,2	27,4	7,8
Franciaország	5,2	27,7	6,0	6,8	33,0	7,1
Görögország	15,2	51,2	18,6	9,2	34,4	23,3
Hollandia	2,5	17,3	1,6	2,8	21,7	2,4
Írország	7,8	48,5	6,8	2,8	54,4	14,8
Lengyelország	13,0	60,5	13,6	14,1	51,2	12,9
Lettország	31,4	63,3	22,6	31,2	80,4	24,1
Litvánia	18,5	49,1	35,7	23,0	60,4	11,9
Luxemburg	1,2	14,0	0,9	1,8	23,0	2,2
Magyarország	23,1	66,1	11,7	29,0	74,0	23,0
Málta	6,3	53,6	17,6	9,9	26,4	8,2
Németország	5,3	22,8	5,2	8,8	34,5	3,9
Olaszország	11,2	46,7	18,0	12,4	38,6	12,1
Portugália	8,3	57,2	26,8	3,1	29,1	6,7
Románia	29,4	76,1	15,7	21,8	50,3	27,2
Spanyolország	3,9	39,4	5,9	3,0	35,4	5,0
Svédország	1,2	10,2	1,6	2,1	16,6	4,1
Szlovákia	10,6	49,7	4,3	23,2	35,8	6,4
Szlovénia	6,1	31,7	5,4	10,4	46,7	17,3

5. ábra

Relatív jövedelmi szegénységi arány az EU-27 tagállamaiban, 2011*

Forrás: Eurostat.

* Megjegyzés: az országokat a 2011-es adatok szerint rendeztük sorrendbe.

További információk, adatok (linkek):

[Módszertan](#)

[Táblázat](#)

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu

Elérhetőségek:

Aron.Kincses@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6954

Krisztina.Kollar@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6732